

Mededelingen Heemkundige Kring
Groot-Haaltert - 3-maandelijks ledenblad
24ste jaargang 2004- nr 2

Redactie:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert

Erevoorzitter

Veearts Robert Lievens

Voorzitter - Secretariaat

Willy De Loose

053/83.08.81

Bestuursleden:

Denderhoutem:

Edgard Huylebroek

Hans Sonck

Haaltert:

Geert Boelaert

Marc De Moyer

John Scheerlinck

Heldergem:

Roger De Troyer

William Minnaert

Kerksken:

Joris De Kegel

Terjoden

Bernadette De Luyck

Documentatiecentrum:

Warandegebouw Sint-Gorikspanplein 17,
9450 Haaltert.

Open :eerste zondag en tweede donderdag
van de maand van 10 tot 12 uur.

Ruiladres:

Diepeweg 15, 9450 Haaltert

Lidmaatschap: € 7,50

Steunend lid: € 12,00

Rek.nr. 439-5083061-63

Heemkundige Kring Groot-Haaltert

Email:

willydeloose@skynet.be

Website:

<http://www.heemkringhaaltert.be>

Elke auteur is verantwoordelijk voor zijn/haar teksten.
Teksten mogen overgenomen worden mits bronvermelding.
HK Haaltert is lid van 'Heemkunde Oost-Vlaanderen'.

Redactioneel

Twee activiteiten zijn succesvol verlopen. Op zondag 18 april - 'Erfgoeddag' - brachten ruim 400 belangstellenden een bezoek aan onze 'Open archiefdag'. De fototentoonstelling lokte heel wat positieve reacties uit. Ook de voorstelling van 'Gezinsreconstructie van Denderhoutem, 1796-1900' kende een grote toeloop.

Willy Provost leidde op een ludieke manier in. De Heemkundige Kring wenst auteur René De Paepe nogmaals van harte proficiat met dit titanenwerk.

Nog enkele exemplaren zijn verkrijgbaar aan € 30, dus vlug bijwezen.

Zondag 2 mei onthulde burgemeester Tas het borstbeeld van Advocaat De Backer in Lebeke, vlak bij het geboortehuis van de daensistische voorman.

De eucharistieviering werd opgeluisterd door het koor 'Vrolijke Musici' o.l.v. Wilfried D'Hont. Na de misviering stapte de Koninklijke Muziekmaatschappij 'Moed en Volharding' naar de plaats waar het beeld geplaatst werd. De site werd keurig ingericht door de technische dienst van de gemeente. Het beeld dat gekapt werd in blauwe hardsteen is een realisatie van beeldhouwer Bavo Pausenberger uit Zomergem.

Na de inhuldiging was er een academische zitting met gezellige receptie. Ook hier gaf het koor 'Vrolijke Musici' enkele Vlaamse liederen ten beste. Dit gebeuren was een gezamenlijke organisatie van het Priester Daensfonds, het Gemeentebestuur en de Heemkundige Kring, met de steun van de Davidsfonds-afdelingen uit de regio. Fotomontage elders in dit nummer.

Op de voorjaarsvergadering van de Oost-Vlaamse kringen voor Heemkunde werd de jaarlijkse Reinaertprijs toegekend aan onze Voorzitter. Zijn talrijke publicaties op geschiedkundig en heemkundig gebied én zijn initiatieven gedurende ruim 35 jaar voor het behoud van ons historisch erfgoed zijn bewonderenswaardig.

Namens de bestuursleden en de leden, van harte proficiat.

De dialectquiz, op 14 mei georganiseerd samen met het Df, werd opnieuw een leuke bedoening. Een rekord aantal (85) deelnemers (waarvoor oprecht dank) zochten verklaringen van grappige woorden en typische Haaltertse gezegden. Al was het wel even flink nadenken. Volgens de enthousiaste "Oiltjertse kwissers" was " 't graalek plezierig ". 't Nostjoir est de viërtienstje kieër. Doe d'r oek isj o mee !

(Rangschikking en perscommentaar elders in dit nummer).

ADVOCaat ALOÏS DE BACKER

ik was te rechtlijnig,
zei men, en te radicaal
is dat een ondeugd misschien ?

maar ik bezweek niet voor linzensoep of zilverling
ook niet als spot mijn deel was en honger

ik was anders sociaal dan de partij
en anders christen dan de kansel

met Klokke Roeland
mijn wapen en weekblad
schilferde ik de schijn af
en verjoeg de kooplui uit de tempel

dienstbetoon was voor mij iets heiligs
het betekende dienstbaarheid
geen vertoon

Daens was mijn tweelingbroer
voor sommigen reden tot laster en hoon
voor mij een vorm van eerbetoon

Wouter De Bruyne

Haaltert, 2 mei 2004

Naar aanleiding van de inbuidiging van het borstbeeld Advocaat De Backer op 2 mei 2004 aan het geboortehuis van de Daensistische voorman in Lebeke, Denderhoutem, publiceren wij een artikel van Frans Van Campenhout, hoofdredacteur 'Daens Vandaag', verschenen in 'het Land van Aalst', nr 4, 1986, pagina 168 e.v. Met dank voor de toelating.

De dood van Aloïs De Backer in 1904 wordt door sommige historici een van de zwaarste klappen voor de daensistische beweging genoemd. Het uitblijven van een numerieke politieke vertegenwoordiging had omstreeks 1900 het elan van de eerste jaren sterk afgezwakt. Adolf Daens was als priester een kwetsbare figuur geworden in de politieke arena, en lichamelijk takelde hij af. Pieter Daens bezat niet het charisma van zijn broer. Andere daensistische leiders als Hector Plancquaert raakten niet in het Parlement.

De Backer van zijn kant had gezag en invloed in de partij, kon als volksvertegenwoordiger de daensistische ideeën in de Kamer verdedigen en werd er door andersdenkenden gerespecteerd. Vele daensisten zagen in hem de 'troonopvolger' die hun geloof in een betere wereld waar kon maken.

Van 1904 tot 1912 zat de beweging dan ook in een impasse, gekneld tussen een klerikaal conservatisme en een antiklerikaal socialisme.

Vormingsjaren

Aloïs De Backer werd geboren op 26 mei 1858 op een kleine boerderij in de wijk Lebeke in Denderhoutem (nu deel van Haaltert, tussen Ninove en Aalst), als enige zoon van Ferdinandus De Backer en Theresia De Bruyn. Hij groeide op als een sterke boerenjongen en voelde er aanvankelijk weinig voor om na de lagere school - twee jaar in Deux-Acren, waarschijnlijk als intern - nog langer op de schoolbanken te zitten. Werken op de boerderij gaf hem een intense voldoening, maar bevredigde hem niet geheel. Hij ging een jaar naar school bij meester Grillaert, ging weer op het land werken, volgde twee jaar les aan het college te Ninove, liep weer achter de ploeg, tot hij in zelfstudie een compromis had gevonden.

Er volgden jaren van hard werk en taaie wilskracht. Hij werd landmeter voor de Centrale Examencommissie in Gent in 1884, kandidaat-notaris in Brussel in 1886. Hij ging werken als klerk bij meester Gerard Maes, notaris, oud-burgemeester en gemeenteraadslid van Denderhoutem, en werd enige tijd later tot armmeester benoemd (1).

Maar hij mikte hoger. In Appelterre-Eichem, op het gehucht Muylem, had hereboer-advocaat Jan-Baptist Vanlangenhaeke (2) zich tot taak stelde begaafde jonge lui voor te bereiden op examens van landmeter, notaris, ingenieur en advocaat, en van hen democratische Vlamingen te maken in dienst van hun volk (3). Hij fungeerde daarbij als docent en organisator tegelijk. Dank zij zijn begeleiding en steun hebben jarenlang tientallen jonge mannen universitaire diploma's behaald voor de Centrale Examencommissie. De Backer volgde er vijf jaar les, elke maandag en donderdag, en promoveerde tot doctor in de rechten in 1891.

Op 22 februari 1890 trouwde hij met Emelia-Maria Maes (°1869), dochter van zijn werkgever, die een maand tevoren overleden was. Zij was *'een opgeruimde vrouw, een echte kunstenaarsziel, ze was zeer muzikaal'* (4). Het gezin kreeg acht kinderen.

De Backer kon het notariaat van zijn schoonvader evenwel niet overnemen. Hij liet zich inschrijven bij de balie van Oudenaarde (5) en opende een advocatenbureau in zijn geboortedorp. De belangstelling van De Backer ging uit naar de politiek en sedert 1884 was hij gemeenteraadslid van Denderhoutem (6).

Daensistische politicus en journalist

In 1891, naar aanleiding van een conflict in het kiescomité Ninove, stelde zijn leermeester Vanlangenhaeke zich kandidaat bij de provinciale verkiezingen van 24 mei tegen de conservatieve Aimé Fransman. Zijn oudstudenten sprongen hem ter hulp, gaven kiespamfletten uit o.a. onder de titel *'Klokke Roeland'*, en bewerkten de hele omgeving. Hij werd verkozen (7).

Aangemoedigd door dit succes, besloten Vanlangenhaeke en zijn voornaamste propagandisten een sociaalprogressief weekblad uit te geven: Klokke Roeland. Het verscheen vanaf 6 september 1891 en het programma-artikel werd meeondertekend door De Backer. Vooraan en vrij uitvoerig werden oplossingen voorgesteld voor de problemen van boeren en plattelandsbewoners. Ook wilde het blad strijden voor de belangen van de arbeiders, voor een *'breede kieshervorming'* en evenredige vertegenwoordiging, en voor de moedertaal. Kortom: het zou *'voor Godsdienst, recht en waarheid, op fiere vlaamse wijze'* overal in de bres springen (8).

Van april 1893 tot 1905 was het blad één van de voornaamste opinieorganen van de Christene Volkspartij in de streek van Aalst. Op 8 oktober 1895 - uitgever-drukker Frans Sterck, overleed begin 1896 - werd een N.V. Klokke Roeland opgericht, die beheerd werd door De Backer, Etienne De Ruddere (Haaltert) en Hilaire Van de Velde (9).

In 1892 sloten de roelanders Aloïs De Backer, Prosper De Pelsmaeker, Victor Soens en Frans Sterck zich aan bij het Davidsgenootschap, waarvan Vanlangenhaeke lid was. Het was een katholiek-flamingantische cul-

tuurvereniging voor het arrondissement Aalst, waarvan de leden ook belangstelling hadden voor sociale problemen. In dat Genootschap kwamen de roelanders in contact met Pieter Daens.

Omstreeks dezelfde periode kwamen zij ook in contact met de Zuid-Vlaamsche Sprekersbond van Du Castillon, Van Caeneghem en Plancquaert, die op katholiek, sociaal en Vlaams gebied soortgelijke opvattingen verdedigden (10).

Op 15 april 1893 behoorde De Backer tot de stichters van de Christene Volkspartij in Okegem. Hij steunde Plancquaert, die zich een maand later bij de provincieraadsverkiezingen in Waarschoot kandidaat had gesteld tegen de franskiljon A. Dutry van de Federatie van Katholieke Kringen en Bewarende Verenigingen (Katholieke Party). Plancquaerts verkiezingspamfletten werden bij Klokke Roeland in Ninove gedrukt. De Backer zelf stond bij de parlementsverkiezingen van 14 oktober en 9 november 1894 tweede op de daensistische lijst (na priester Daens) en doorkruiste het hele arrondissement als welsprekend propagandist.

Hij zag de daensistische beweging van meet af aan ruimer en beschouwde ze niet als een plaatselijk fenomeen. Daarom sprak hij in Antwerpen op de volksmeeting van 7 juli 1895 *'in naam van zijn strijdgenoot priester Daens'*, toen er de Antwerpse daensistische afdeling werd gelanceerd (11). Hij steunde in 1895 en 1896 Plancquaert, die in het arrondissement Oostende de beweging wilde introduceren en er tot tweemaal toe aan parlementsverkiezingen deelnam. Tussen 1895 en 1904 hield hij talrijke meetings in het arrondissement Brussel, o.a. voor steenbakkerswerklieden en hopboeren (12). Op 27 mei 1901 sprak hij in Rotterdam op het eerste Internationaal Congres der Christen-Democraten (13).

Daarom ook stond hij in 1897 aan de kant van Plancquaert, die in Gent de Vlaamsch Christene Volkspartij oprichtte als een volwaardige partij, die over heel Vlaanderen de daensistische *'syndicaten, vakverenigingen, bonden en personen'* wilde overkoepelen (14). Nog in 1897 werden De Backer en Hector Lebon tot ondervoorzitters verkozen, en op het congres van 16 januari werden zij herkozen. De Volkspartij kon niet anders opgevat worden dan als een concurrent van de Belgische Volksbond in het Vlaamse land. Ze heeft de uitsluiting van de daensisten uit de Volksbond op 19 september 1897 nagenoeg onvermijdelijk gemaakt en de daensistische beweging bewust in een radicale, d.i. autonome richting geduwd. Dit was voor De Backer de enige mogelijke weg om tot een katholieke partij te komen die democratisch, sociaal en Vlaamsgezind was. Het waren facetten waarvoor hij zeer gevoelig was, omdat hij zijn aanhang vooral rekruteerde op het platteland, onder boeren, kleine middenstanders en intellectuelen. Voor hen was de godsdienst de basis van de maatschappij en dus wilde hij niet weten van een samenwerking met socialistische en/of liberalen. Ze zou deze basis ondermijnen en de

tegenwerking van de geestelijkheid rechtvaardigen (15).

Hij kende ook de noden en verlangens van deze mensen en hij stond ze bij met raad en daad. In Denderhoutem en omgeving stichtte hij de daensistische Maatschappij voor Onderlinge Bijstand (een sociale verzekeringskas), de veeverzekering Sint-Amandusbond, een samenwerkende vereniging De Vereenigde Wevers, de melkerij Sint-Paul en een vakbond van handschoenmaaksters. Hij steunde bestaande groeperingen als De Jonge Wacht en de muziekvereniging Gevaert, en ijverde voor beter dorpsonderwijs (16). Geleidelijk betrok hij in zijn sociale campagne ook het lot van arbeiders en stedelingen. Met Plancquaert ging hij in 1894-95 meetings houden voor de *'fransmans'*. In het arrondissement Brussel stichtte hij in 1895 - samen met De Pelsmaeker en Lambrecht - een daensistische steenbakkersvakbond, waarvan Leopold Beun-De Beer voorzitter en priester Daens erevoorzitter werden (17).

Toch zijn vele van organisaties en coöperaties van korte duur geweest. Plattelandsmensen hebben vaak tijd nodig om (betalend) lid te worden van ziekenfondsen en vakbonden. Middenstanders zagen ongaarne coöperaties tussen de verschillende initiatieven, en bekwame leiders als De Backer en Frans Lambrecht (+1906) zijn te vlug gestorven. Er was tenslotte de tegenwerking van de katholieke *'bewaarders'* en de concurrentie van socialistische verenigingen en coöperaties, die vaak over een homogener ledengroep beschikten. Pas na 1900 kwamen daensistische organisaties van de grond die de Eerste Wereldoorlog hebben overleefd.

De Backer begreep ook heel vlug het belang van de katholieke, Vlaamse democratische pers, waarin hij zijn ideeën kon verspreiden.

In het najaar van 1894 werkte hij -samen met Hector Plancquaert en Du Castillon - mee aan de oprichting van een Brussels dagblad *'Het Vlaamsche Volk'*. Het verscheen van 14 augustus tot einde 1898 en was een initiatief van de 'Vlaamsche Katholieke Landsbond'. Maar na enkele maanden werden de democraten in de redactie door conservatieve katholieken opzij geschoven (18).

Eveneens in Brussel werkte hij mee aan de krant *'De Volkseeuw'*. Ze was op 15 september 1900 gesticht en was opgevat als een *'Orgaan der Christen Volkspartij'*. Priester Daens was hoofdredacteur en ook Pieter Daens, Plancquaert, Du Castillon, Fonteyne en Lambrecht publiceerden er regelmatig bijdragen in. Om financiële redenen werd het blad na enkele maanden tot een weekblad teruggebracht (19).

Sporadisch schreef hij ook in de weekbladen *'Het Recht'* en *'Het Vrije Woord'*, die respectievelijk sedert 4 maart 1894 door Plancquaert en sedert 30 januari

1898 door Camille Moeyaert in Brugge werden uitgegeven.

Vooraf in *'Klokke Roeland'* heeft De Backer jarenlang de meest uiteenlopende onderwerpen behandeld. Hij schreef er over juridische en sociale vraagstukken, stelde oplossingen voor regionale problemen voor en hervormingen op landbouwgebied. Engeland zag hij als de natuurlijke afnemer van de Vlaamse landbouwproducten. Zo pleitte hij ervoor om de melkfabrieken en botermijnen te stichten en om roomboter te produceren, pleitte hij voor een intensieve aanpak van groenten- en fruitkweek en voor het houden van kippen. Hij wou op het Vlaamse platteland fabrieken zien oprijen van jam en inmaakfruit. Om dit te stimuleren ijverde hij voor de afschaffing van de rechten op suiker (20).

Als politicus verdedigde hij natuurlijk priester Daens, streed hij voor evenredige vertegenwoordiging - vooral in 1899 - en voor een menswaardig pensioen; hij laakte de schijnheiligheid van vele conservatieven, die met twee maten meten, reageerde tegen hun aantijgingen en leugens en spoorde partijgenoten en aanhangers aan om in de strijd te volharden. Tegenstanders die zich wat al te arrogant en brutaal aanstelden, diende hij scherp van antwoord.

Meestal ondertekende hij zijn artikelen met zijn naam voluit. Maar soms werden meerdere teksten van De Backer in hetzelfde nummer van Klokke Roeland opgenomen. Zo kwam het dat hij zich bij landbouwraadgevingen wel eens verschool achter het pseudoniem *'De Neerbasseltse Boer'* (21), of enkele artikelen zelfs anoniem liet verschijnen.

In het spoor van zijn politieke en journalistieke activiteiten schreef De Backer ook een viertal brochures.

'Handwijzer voor de Vlaamsche Kiezer' brengt in tien lessen het programma, de doelstellingen en motieven van de daensistische beweging. De Backer gebruikt de vraag-antwoordmethode, vat de voornaamste gegevens uit elke les samen in een 'synthesis', en slaat een volkse toon aan, die niet steeds vrij is van demagogie. Het boekje kende een groot succes en was in 1913 al aan een vijfde druk toe (22).

'Het Klein Familiewetboek' (23) resumeert *'rechten en verplichtingen tegenover malkander, als eigenaars, als pachters, als vruchtgebruikers en als geburen, zoo ten huize als te velde'*, m.a.w. *'de eerste beginselen van landelijk en burgerlijk recht'*. De Backer - die er de lezer attent op maakte dat dit het eerste boekje was van die aard in het Nederlands - ontleedt in negen hoofdstukken de voornaamste artikels die verband houden met problemen van planten van bomen en hagen, het recht op andermans eigendom, het recht van overpad, de afloop van daken, de erfdiensbaarheden en het vruchtgebruik.

In het *'Landelijk Wetboek'* (24) gaat hij op deze en soortgelijke problemen nader in. In het eerste deel ver-

wijst hij af en toe naar *'Het Klein Familiewetboek'* om herhalingen te vermijden. In het tweede deel handelt hij over het bestuur van een landelijke gemeente, de taken en verplichtingen van de landelijke politie, de burgemeester en veldwachter, over de boeren en de straffen die aan plattelandbewoners kunnen worden opgelegd.

Beperkt van omvang was *'Schets van landelijke Huishoudkunde, of verkoop van Armengoederen en omzetten van het product in Belgische rent (eene hervorming op landelijk gebied)'*, een propaganda-brochure waarvan evenwel geen exemplaar kon worden teruggevonden (25).

De drie laatstgenoemde brochures zijn alleen interessant als de blijvende neerslag van De Backers grote zorg om anderen te helpen. Toch kon hij niet nalaten er terloops op te wijzen dat sommige misbruiken in stand werden gehouden door conservatieve politici en dat de strijd tegen die misbruiken het doel was en bleef van de *'Christene Democratie'* (26).

In conflict met 'Klokke Roeland'

In januari 1898 werd De Backer hoofdredacteur en Petrus Van Schuylenberg uitgever van *'Klokke Roeland'*, midden 1898 werden ze allebei opgenomen in de Raad van Beheer (27). Meteen had De Backer - die ook een belangrijke aandeelhouder was - zich in een sleutelpositie gebracht en wilde hij zijn visie op het blad doordrukken.

Nu was 1898 een beslissend jaar voor het profiel en de politieke oriëntatie van de beweging, en bovendien een jaar van interne conflicten. Sedert september 1897 was de *'Vlaamsch Christene Volkspartij'* uit de Volksbond gestoten en zochten de daensisten een eigen weg. De jarenlange conservatieve en klerikale bekrompenheid, tegenwerking en vervolging, en in het bijzonder de verguizing van priester Daens dreven een deel van de aanhang naar fel antiklerikalisme. Het werd aangewakkerd toen Daens zich in mei 1898 - onder druk van zijn bisschop - niet meer kandidaat had gesteld bij de parlementsverkiezingen en op 3 december alks priester werd geschorst. Bovendien vond de partij - naarmate ze bij sociale conflicten betrokken raakte - ook aanhangers onder de stedelijke arbeiders, voor wie een compromisloos anti-socialisme niet vanzelfsprekend was. Steeds luider gingen stemmen op onder daensistische prominenten voor samenwerking met linkse partijen, temeer daar sommigen direct electoraal succes verwachtten van de op handen zijnde evenredige vertegenwoordiging. De Backer stond op het standpunt van een autonome partij, zonder politieke bindingen met links of rechts. Maar hij pleitte toch voor een gezamenlijke strijd voor evenredige vertegenwoordiging en algemeen enkelvoudig stemrecht (28).

Klokke Roeland stelde zich in deze conflicten vaak erg agressief op. Het blad was o.a. begin 1898 hevig van

leer getrokken tegen de Brusselse niet-daensistische democraten Renkin en Carton de Wiart, en was daarvoor ook in ruzie gekomen met de Antwerpse daensisten, die - onder impuls van Lebon - pleitten voor een zo breed mogelijk democratisch front (29). De Backer vooral had het herhaaldelijk aan de stok met Fondsblad, Het Volk, La Flandre Libérale en Le bien Public.

Op dinsdag 25 oktober 1898 werd het drukkersgebedschap van NV Klokke Roeland bij rechtsmacht openbaar verkocht door deurwaarder Avoux in Ninove. Volgens La Gazette was deze verkoop het gevolg van een aantal drukprocessen (30). Meteen was het bestaan van het blad bedreigd. De Backer, die hoofdredacteur was, werd van vele zijden aangevallen.

Van 27 november 1898 tot 16 april 1899 werd *'Klokke Roeland'* vervangen door *'De Klok'*. Ondertitel - Orgaan der Christen Volkspartij - , het vignet en gedeeltelijk het motto werden van Klokke Roeland overgenomen. Het nieuwe blad werd gedrukt op hetzelfde formaat en verscheen op zondag. Qua ideologie lag het volledig in het verlengstuk van Klokke Roeland. Petrus Van Schuylenberg was drukker, uitgever en hoofdredacteur tegelijk en kreeg steun en journalistieke medewerking van Lambrecht, Planquaert en Du Castillon, die ook in Klokke Roeland hadden geschreven (31). De Backer wilde met De Klok niets te maken hebben en heeft er ook geen abonnement op genomen (32). Hij dreigde zelfs de beweging te verlaten op een eigen Volkspartij op te richten. Maar hij werd hierin niet gevolgd door zijn collega's.

Het valt op dat Van Schuylenberg en de redacteurs van De Klok weinig concrete informatie gaven over de naamsverandering en over wat er zich achter de schermen had afgespeeld. Ze legden de nadruk op de continuïteit tussen beide bladen (33), spraken over *'een tegenslag die ons trof' of over* een slag, welken men tijdelijk aan de Roelanders heeft kunnen toebrengen' en waarschuwden hun vijanden, dat ze niet te snel victorie mochten kraaien. In Het Recht van Planquaert lezen we alleen dat Klokke Roeland stopte wegens financiële moeilijkheden (34).

Toch was er blijkbaar nog (nieuw?) geld genoeg om het blad verder uit te geven, zij het onder een andere naam. Het bleef zijn kolommen openstellen voor radicalen als Planquaert, maar ook voor een Du Castillon, die zich in oktober en november 1898 bereid had verklaard opnieuw naar een compromis te zoeken met de Volksbond (35). Deze vaststellingen wettigen het vermoeden dat de breuk er niet op de eerste plaats gekomen is om een ideologisch of financieel probleem, maar om onenigheden met De Backer, die als aandeelhouder voldoende invloed had om de titel Klokke Roeland te verbieden.

De Backer zinspeelde in het eerste nummer van de herrezen Klokke Roeland op 23 april 1899, op *'zekere rampenredacteur die zich 't vaderschap van mijn*

schrijven toeëigende en daarentegen zijne uittreksels en zijne vertalingen aan mij toeschreef. Hij had zijn medewerking aan de krant niet stopgezet wegens 'verzwakking van moed of overtuiging', niet wegens geldgebrek of uit tijdnoot. Hij beloofde de ware reden van zijn afzijdigheid behandelen in de volgende nummers. Die zijn helaas verdwenen, zodat wij De Backers versie van de feiten niet kunnen achterhalen (36). In de lente van 1899 heeft hij zijn journalistieke activiteiten hervat, omdat de pastoor van Denderhoutem hem vanaf de predikstoel verantwoordelijk had gesteld voor de inhoud van een anoniem artikel in De Klok en omdat hij meende zich tegen deze en andere laster te moeten verdedigen (37).

In april 1899 werd het geschil dus bijgelegd. Van Schuylenberg gaf Klokke Roeland opnieuw uit, met volle medewerking van De Backer, echter niet als hoofdredacteur. Tijdens zijn mandaat als volksvertegenwoordiger was zijn inbreng geringer, maar het blad besteedde veel aandacht aan zijn optreden en redevoeringen in de Kamer. Toch gingen ook na 1899 de verdachtmakingen en aanvallen van partijgenoten verder.

Léonce du Castillon

Al in het voorjaar van 1895 hadden Du Castillon en De Pelsmaeker, naar aanleiding van het debat over de gemeentelijke kieswet, contact gezocht met socialist. Priester Daens, Plancquaert en de Backer hadden er zich toen radicaal tegen verzet, ook al omdat de contacten gelegd waren buiten hun medeweten (38). Maar voor de gemeenteverkiezingen van november 1895 sloten de Roelanders in Ninove kartel met de liberalen en ze verdreven de conservatieven uit het stadhuis (39).

Voor de gemeenteverkiezing van 15 oktober 1899 sloot de Christene Volkspartij van Aalst kartel met socialisten en liberalen. Priester Daens voerde de lijst aan en op de pamfletten stond zijn naam naast die van linkse politici (40). De Backer en Plancquaert wilden apart strijden, maar legden zich, na heel wat geharrewar, neer bij de situatie in Aalst. Het experiment werd een mislukking. Niet enkel behaalde de kartellijst geen enkele zetel, maar de daensisten hadden zich fel gecompromitteerd. Toch werd, met het oog op de aanstaande parlementsverkiezingen, in januari en februari 1900 in de Middenraad van de partij nog een compromis bereikt. De Volkspartij zou afzonderlijke lijsten indienen, maar plaatselijke afdelingen mochten afhankelijk van de omstandigheden een kartel vormen (41).

Du Castillon geloofde in een breed democratisch en progressief front en deze droom werd einde 1902 ook door de socialist Vandervelde verwoord (42). Sedert november 1900 schreef hij daarom in de liberale *'Vlaamsche Gazet'* over *'kunst en letterkundige onderwerpen'*. In 1902 voerde hij onderhandelingen met socialisten om redacteur van Le Peuple te worden, maar hij wilde slechts meewerken als *'un croyent croy-*

ant sincère et tolérant, pour qui les haines de religion n' existent pas, mais qui est respectueux des libertés modernes' (44). Toen dit mislukte, nam hij contact met *Het Laatste Nieuws'*. Priester Daens was op de hoogte van deze feiten (44).

Enkele bladen insinueerden dat Du Castillon zich bij de socialisten wenste aan te sluiten. Daarop lanceerde Plancquaert in Het Recht van december 1902 een hevige aanval en vroeg hij Du Castillon uitsluiting uit de Volkspartij. In de ruzie die daarop volgden speelden politieke én persoonlijke belangen mee. Ze kreeg veel ruchtbaarheid in niet-daensistische en zelfs Franstalige bladen en culmineerde op 10 februari 1903 in de uitsluiting. Deze straf werd op een congres in Aalst in maart 1904 bevestigd (45).

Over de specifieke rol van De Backer in dit conflict is niet veel bewaard gebleven. Volgens een getuigenis van de oude Plancquaert had Du Castillon geheime informatie uit de Middenraad doorgespeeld aan Le Soir en had hij zich bereid verklaard over te lopen naar de liberalen. In de partijtop speelde de gedachte Du Castillon op een zijspoor te plaatsen. Plancquaert noemde met name De Backer en Frans Lambrecht, die eisten dat Du Castillon niet meer als kandidaat zou optreden in Dendermonde (46). Maar deze getuigenis is onnauwkeurig.

Zeker is dat De Backer in Du Castillon een compromiterende figuur zag, en dat hij en priester Daens hem begin 1903 de raad gaven zich uit de politiek terug te trekken. Over de beslissende vergadering van de Middenraad bestaat geen verslag. Volgens Du Castillon was De Backer er niet op aanwezig (47). Volgens Het Recht was hij voorzitter en moest hij dus optreden als scheidsrechter. Twee dagen later zou hij aan Du Castillon verklaard hebben dat hij zich uit solidariteit bij de beslissing van de meerderheid had aangesloten (47). Hij heeft zich gematigd en zich zoveel mogelijk afzijdig gehouden in de perspolimiek die nog maanden tussen Du Castillon en andere daensistische prominenten heeft gewoed. Na zijn dood heeft Du Castillon in de Vlaamsche Gazet een lovend In Memoriam gepubliceerd (49).

In het Parlement

Anno 1898 zat het gezin De Backer financieel aan de grond en de gezondheid van Aloïs ging sterk achteruit. De niet aflatende en niets ontziende hetze tegen zijn partij had hem zwaar getroffen. Al tijdens de verkiezingsstrijd had pastoor Van de Putte een lastercampagne op gang gebracht (50). De aanvallen van Mgr Stillemans op de daensistische pers in 1895 en 1896 (51) en de bisschoppelijke kritiek op de partij zelf eind 1895, de verguizing van priester Daens hebben De Backer en zijn geestesgenoten, kiezers en sympathisanten zo goed als vogelvrij verklaard. Zij werden bespot en gebroodroefd. De oplage van hun bladen daalde snel.

Door zijn groot gezin en zijn beroep was De Backer financieel zeer kwetsbaar. Het kapitaal van zijn vrouw en van zijn ouders, dat aanvankelijk de armoede buiten hield, was vlug verteerd. In 1898 verhuisde hij naar Schaarbeek - eerst naar de wijk Helmet, later naar de Haachtse steenweg - waar hij een winkeltje van boter, eieren en linnen opende. Het werd een harde tijd. Te weinig verdienste voor een groot gezin, artikels schrijven voor Klokke Roeland en de zondag meetings houden in het Brabantse. Het rustgebod van de dokter legde hij zich naast zich neer. Zijn taaie wilskracht bracht hem na elke inzinking weer op de been (52).

Bij de parlamentsverkiezingen van 22 mei 1898 was De Backer tweede kandidaat-titularis, voor de Kamer in Gent en in Aalst (na Pieter Daens).

Op 27 mei 1900 voerde hij in Aalst de lijst aan en werd verkozen. Adolf Daens was op advies van Plancquaert naar het arrondissement Brussel overgestapt. Omdat het zowel priester Daens als de familie De Backer financieel erg slecht ging, werd voor de verkiezingen een overeenkomst gesloten tussen de twee lijsttrekkers om elkaar te steunen, als één van hen geen volksvertegenwoordiger werd. Adolf Daens werd niet verkozen en tot mei 1902 - toen Daens weer in het Parlement kwam - heeft De Backer zich aan deze afspraak gehouden (53).

Op 17 juli 1900 legde hij de eed af. Hij was van 1900 tot 1902 het enige daensistische kamerlid, en van 1902 tot aan zijn dood zetelde ook priester Daens. Het was het hoogtepunt van zijn politieke carrière en verbeten heeft hij geprobeerd er het beste van te maken. Hij legde een verbazende activiteit aan de dag, maar vanwege zijn wankele gezondheid kon hij niet alles optimaal benutten (53).

Wij vinden van hem een zestigtal redevoeringen en tussenkomsten in 'Les annales parlementaires de Belgique. Chambre des Représentants 1900-1904'. Hij zette er het programma uiteen, pleitte voor een efficiënte landbouwwetgeving, zuiver algemeen stemrecht, persoonlijke dienstplicht, progressieve belastingen, hogere lonen voor lage inkomens en overheidsmaatregelen tegen werkgevers die de sociale wetten ontdoken; het lot van 'de fransmans' bracht hij meermaals ter sprake. Hij keerde zich ieder jaar tegen de dotatie van 200.000 fr. aan de graaf van Vlaanderen, omdat 'dit bedrag beter kon besteed worden aan de behoeftigen'. In de tussenkomsten in 1900-01 nam hij de verdediging op zich van de Boeren uit Transvaal (54).

Als onafhankelijk christen-democraat wilde hij de rechterzijde alleen steunen als de belangen van de godsdienst op het spel stonden. Toch genoot hij bij hen meer aanzien dan priester Daens, ook omdat hij in zijn optreden meer bezadigd was. Van socialisten en liberalen nam hij principieel afstand. Occasioneel sprak hij op meetings met hen (55) en steunde hij ze in de Kamer bij discussies over sociale materies. Maar hij

motiveerde telkens uitvoerig zijn standpunt en réserves (56). Hij stemde niet met hen tegen een katholiek wetsvoorstel. Bij een socialistisch of liberaal voorstel onthield hij zich, zelfs als de tekst in de lijn lag van het daensistische programma. De meeste kritiek op zijn optreden in de kamer kwam dan ook van de travaillistisch georiënteerde daensisten, die in hem op de eerste plaats een anti-socialist zagen. Het is een aspect waarop L.P.Boon sterk de nadruk heeft gelegd in zijn documentaire roman Pieter Daens (57). Voor de ziekelijke De Backer kwam de kritiek evenwel hard aan, zoals blijkt uit een brief aan Van Schuylenberg (58): *'Het is mij genoeg van in de bladen der tegenpartij aangevallen te worden (zij blijven in hunnen natuurlijke rol) maar in Klokke Roeland, Werkman, Land van Aelst, Vrije Volk, enz. door onze eigen mannen enkele volzinnen zien nemen, om slinkse aanvallen tegen mij te richten, dat gaat over zijn hout. 'k Had waarschijnlijk nooit kunnen vermoeden dat ik zoo zou behandeld zijn geworden na op negen jaar tijds een fortuin aan een gedachte te hebben geslachtofferd'.*

De Backer koppelde het Vlaamse probleem aan het sociale. Hij zag Vlaamse handelskantoren met Duits personeel, fabrieken bestuurd door Duitse en Engelse meesterknechten, Belgische ministeries vol goed betaalde Walen en franskiljons. Alleen door een degelijk onderwijs in de moedertaal kon de Vlaming zijn culturele en economische achterstand inlopen en zelfs de leidinggevende betrekkingen opeisen. Hij bereidde een wetsvoorstel tot vernederlandsing van de Gentse universiteit, dat in 1905 door de gebroeders Daens werd ingediend (59). Hij veroordeelde herhaaldelijk de onkunde en miskenning van het Nederlands bij de parlamentsleden en riep op 23 maart 1904 alle Vlaamse volksvertegenwoordigers op om voortaan Nederlands te spreken in de Kamer. Zelf sprak hij bijna altijd Nederlands, want *'ik ben hier als volk en als volk handhaaf ik mijn recht'* (60). Hij verkoos goed gestoffeerde en logisch opgebouwde uiteenzettingen, die eventueel gemakkelijk te vertalen waren voor de overgrote meerderheid van nederlandsonkundige leden.

Priester Daens heeft in de Kamer een andere stijl ontplooid. Hij geloofde dat hij met korte vinnige aanvallen in het Frans meer bereikte en gaf er zich weinig rekenschap van dat hij het beperkte morele gezag van De Backer ondergroef.

Ondanks zijn parlementair mandaat verloor De Backer zijn kiezers niet uit het oog. Hij vestigde zich vanaf 1901 weer in zijn geboortedorp, deed in de hele streek aan (gratis) dienstbetoon (61), sprak op meetings, gaf les aan bekwame jonge mannen. De latere daensist en activist Albert Van den Bruele was één van zijn leerlingen (62). Hij steunde priester Daens, Frans Lambrecht en anderen die in Vlaams-Brabant een actie voerden ten voordele van de hopboeren (63) en nam deel aan tal van manifestaties voor het algemeen enkelvoudig stemrecht.

Eucharistieviering met koor 'Vrolijke Musici'

*Optocht met Koninklijke
Muziekmaatschappij
'Moed en Volbarding'*

Ruime belangstelling bij het borstbeeld

*Herman Slagmulder, voorzitter Priester Daensfonds
en burgemeester Valentine Tas*

Dit alles werd hem te zwaar. De stress rond de komende verkiezingen werd hem fataal. Hij overleed op woensdag 25 mei 1904, amper 46 jaar, en werd begraven op zaterdag 28 mei, de dag vóór de verkiezingen.

Zijn tegenstrevers hadden het niet kunnen nalaten munt te slaan uit zijn dood. Op groene affiches werd bekend gemaakt dat stemmen voor De Backer niet meer hoefde, aangezien hij overleden was. Toch behaalde hij 9580 stemmen. Pieter Daens werd zijn opvolger in de Kamer (64).

In maart 1905 werd - o.m. dank zij de inzet van priester Daens - door de kamer besloten aan de weduwe een pensioen te geven (65). Zij verbleef eerst in Schaarbeek, nadien in Anderlecht waar zij in juli 1940 overleed.

Op 30 april 1905 werd in Denderhoutem een grafmonument voor deze grote daensistische voorman opgericht. Dit ging gepaard met ernstige rellen. Een straat kreeg zijn naam. (nvdr: op 2 mei 2004 werd een borstbeeld onthuld in de nabijheid van zijn geboortehuis).

Besluit

De Backer was één van de weinige daensistische prominenten van wie het gezag over heel Vlaanderen werd erkend. Gerugsteund maar ook gecontroleerd door zijn landelijke achterban, die uitgesproken anti-socialistisch was, zag hij geen heil in een samenwerking met links. Hij weigerde toegevingen te doen aan de katholieke conservatieven en streefde bewust naar een autonome partij. In de programmaverklaringen van Klokke Roeland 1891 en Okegem 1893 vond hij de neerslag van zijn aspiraties en doelstellingen, en zijn ganse leven zijn ze de leidraad geweest van zijn politiek optreden.

Als volksvertegenwoordiger en als journalist heeft hij een waaier van thema's behandeld, maar wij kunnen niet ontkennen dat de landbouwersproblemen, waarin hij zeer onderlegd was, hem het meest ter harte gingen. Hij trad in het Parlement naar voor als een fel verdediger van de sociale en Vlaamse belangen, op een ogenblik dat dit bij andere partijen nauwelijks aan bod kwam.

Toch was hij voor velen een controversieel leider. Onenigheid met daensisten die gaandeweg meer oog hadden voor het stedelijk proletariaat en die de evolutie van de partij anders zagen, hebben zijn imago geschaad. Hij slaagde er niet in om zijn zienswijze aan de ganse beweging op te dringen, of om compromissen uit te dokteren dat door de grote meerderheid kon worden aanvaard. Dat hij de daensistische beweging na 1900 naar een eensgezinde formatie en naar een politieke en parlementaire doorbraak had kunnen voeren, lijkt weinig waarschijnlijk.

Het borstbeeld in Lebeke - Denderhoutem door beeldhouwer Bavo Pausenberger uit Zomergem

Bronnen

- (1) Levensschets van Advocaat De Backer, drukkerij Klokke Roeland, s.d., anoniem (waarschijnlijk Stijn Storms = K.L. Van opdenbosch), getypte tekst in DAVS, Aalst; E.J. Verdoodt: Nationaal Biografisch Woordenboek, IX, kolom 33.
- (2) In historische teksten wordt de naam vaak als Van Langenhaeke en Van Langenhaecke gespeld.
- (3) K. Van Isacker: Het Daensisme, 1965, blz. 42
- (4) Getuigenis Eleonara De Backer, in E.J. Verdoodt: Het Daensisme in het arrondissement Aalst, blz. 30
- (5) F. Livrauw: Le Parlement Belge en 1900-1902, blz. 282. Volgens doodsprentje was hij advocaat bij de Rechtbank van Eerste Aanleg.
- (6) Volgens Pieter Daens niet meer in 1900 (Priester Daens, blz. 170)
- (7) H. Liebaut: Repertorium van de pers in het arr. Aalst 1840-1914, blz. 132; Levensschets..., blz. 15
- (8) Klokke Roeland, 6-9-1891
- (9) H. Liebaut: o.c., blz. 130-131
- (10) R. Kerckhofs : Léonce du Castillon (1869-1941). Levensschets en literair profiel, onuitg. Lic. Verh., R.U.G., 179, blz. 136-137
- (11) K. Van Isacker: o.c., blz. 80; Klokke Roeland, 14-7-1895
- (12) F. Vanhemelryck: Het Daensisme in het arr. Brussel, blz. 16, 30, 43, 57
- (13) H. van Bree: De Daensistische beweging in Nederland, in Wetenschappelijke tijdingen, XII, 3, 1983, blz. 148-149
- (14) Het Recht, 29-8-1897
- (15) A. De Backer: Handwijzer voor de Vlaamsche kiezer, blz. 6
- (16) P. Daens: o.c., blz. 105 en 137; Levensschets..., blz. 38-46; Het Volksrecht, 17-6-1900; K. Van Isacker: o.c., blz. 125; L.P. Boon: Pieter daens, blz. 250-251; F.J. Verdoodt: Nationaal..., XI, kolom 35; Almanak der Kristene Volkspartij voor 1899

- (17) *De Waarheid*, 14-1-1894; *Het Voksrecht*, 17-6-1900; F. Vanhemelryck: o.c., blz. 30-31; K. Van Isacker: o.c., blz. 125
- (18) L. Wils: o.c., blz. 228; L. Wils: *Honderd jaar Vlaamse Beweging*, I, blz. 152-153
- (19) P. Daens: o.c., blz. 175-176; L. Delafortrie: *Priester en Pieter Daens*, blz. 144; H. Liebaut: o.c., blz. 74
- (20) *Levensschets...*, blz. 25-26; *Klokke Roeland*, sept-okt. 1898
- (21) *Levensschets...*, blz. 26. Het is een pseudoniem dat ook andere medewerkers gebruikten
- (22) *Handwijzer voor de Vlaamsche kiezer*, Vanden Bruele-Daens, denderleeuw, 1913, 40 blz.
- (23) *Het Klein Familie-wetboek*, ten gebruike onze Vlaamsche bevolking, Snelpersdrukkerij 'Klokke Roeland', Ninove, 1897, 61 blz.
- (24) *Het landelijk wetboek*, uitgelegd volgens bespreking in onze wetgevende kamers, *Klokke Roeland*, Ninove, 1899, 103 blz
- (25) *Klokke Roeland*, 5-6-1898, 27-5-1900
- (26) *Het Klein Familie-wetboek*, blz. 3 en 14; *Het Landelijk Wetboek*, blz. 33
- (27) H. Liebaut: o.c., blz. 130
- (28) *Klokke Roeland*, 6-3-1898
- (29) *Klokke Roeland*, 16-1-1898 ; 20-2-1898 ; H. Landuyt: *Het daensisme in Antwerpen*, blz. 68-69
- (30) *Fondsenblad*, 21-10-1898, 23-10-1898, 13-11-1898; *La gazette*, 21-10-1898. Al in januari 1896 werd *Klokke Roeland* veroordeeld tot een voor die tijd zware geldboete, omdat ze in haar rubriek 'Strijdpennig' een bijgevoegde commentaar had afgedrukt, die door de commandant van de Aalsterse pompiers als beledigend werd ervaren (*Het Volksrecht*, 26-1-1896)
- (31) *De Klok*, 27-11-1898, 16-4-1899
- (32) *Klokke Roeland*, 23-4-1899
- (33) 'Al de schrijvers der Kl. Roeland zullen in de nieuwe voort werken', *De Klok*, 27-11-1898
- (34) *Fondsenblad*, 13-11-1898
- (35) *Ons Vlaanderen*, 13-11-1898. het betreft een reactie op de laatste oproep van Mgr. Du Harlez op 24-9-1898, gericht aan de leiders van de Volkspartij (*Fondsenblad*, 17-11-1898; *Le Xxe Siècle*, 9-11-1898
- (36) Het archief van *Klokke Roeland* en van de daensistische beweging is verloren gegaan, evenals de meeste bladen daensistische bladen uit 1898 en 1899. Niet-daensistische kranten en weekbladen uit die periode geven weinig of geen informatie over het incident
- (37) L.P. Boon situeert deze episode ten onrechte eind 1899 en interpreteert ze dan ook in het licht van andere gebeurtenissen (o.c. blz. 324-325)
- (38) K. Van Isacker: o.c., blz. 78
- (39) L. Wils: *Het daensisme*, blz. 193
- (40) L. Delafortrie: o.c., blz. 127
- (41) K. Van Isacker: o.c., blz. 154
- (42) *Le Peuple*, 16/17/21-10-1902
- (43) *Courrier de Bruxelles*, 8-3-1903
- (44) *Courrier de Bruxelles*, 6-3-1903 ; K. Van Isacker, o.c., blz. 150-151
- (45) F. Van Campenhout : *De uitstraling van Léonce Du Castillon uit de Vlaamsch-Christene Volkspartij*, in *Wetenschappelijke Tijdingen*, XLII, 1, 1983, blz. 19-30
- (46) Léonce Ducatillon (Wat ik mij over mijn politiek leven herinner), *Outer*, 3-2-1951 (AMVC Antwerpen)
- (47) *Vlaamsche Gazet*, 22-2-1903
- (48) *Fondsenblad*, 14/15-2-1903
- (49) *Vlaamsche Gazet*, 27-5-1904
- (50) L. Delafortrie: o.c., blz. 75, 139-140; K. Van Isacker: o.c., blz. 156
- (51) De Godsdienstige week in Vlaanderen, 23-8-1895 en 1-11-1895; P. Daens: o.c., blz. 90-93; K. Van Isacker: o.c. blz. 96 en 100
- (52) P. Daens: o.c., blz. 170; L. Delafortrie: o.c., blz. 140 ; H. Plancquaert in *Het Volksrecht*, 17-6-1900
- (53) P. Daens: o.c., blz. 174 en 182; L. Delafortrie: o.c., blz. 142-143; brief A. De Backer aan A. Daens: Brussel, 2-6-1900 (G. Van Bockstaele: *Briefwisseling van Priester Daens (1892-1933)*, blz. 133-134; G. Coppens en R. D'Haese: *De vergelijding van links en het toenemend immobilisme. 1898-1904*, in *De Daensitische beweging (catalogus, 1981)*, blz. 37-40
- (54) *Anales Parlementaires de Belgique. Chambre des Représentants*, 21-2-1900, 8-2-1901, 17-12-1901, 20-12-1901, 20-12-1902, 27-1-1904 ; F.J. Verdoodt : *De parlementaire arbeid van de Daensistische christen-democraat De Backer*, in *Priester Daens (bulletin van het Priester daensfonds)*, IV, 1, 1980, blz. 2-3
- (55) B.v. op 6-3-1902 in Brussel voor algemeen stemrecht (*Het Laatste Nieuws*, 25-3-1902; F. Vanhemelryck: o.c., blz. 43
- (56) *Ann. Parl. Chambre*, 14-11-1901, 20-12-1901, 19-2-1903
- (57) L.P. Boon : o.c., blz. 344-345, 363-364, 398
- (58) Brief De Backer aan Petrus (geen familienaam vermeld), in map P. Van schuylenbergh, DAVS. Ofschoon niet gelocaliseerd en niet gedateerd, is de brief vrijwel zeker van na 1900.
- 1) 't Vrije Volk, waarop gezinspeeld wordt, verscheen van 1901 tot 1904;
 - 2) briefpapier heeft als hoofding *Chambre des Représentants*
 - 3) De Backer schreef deze brief, zoals uit de inhoud blijkt, vanuit Denderhoutem, dus waarschijnlijk na zijn terugkeer uit Brussel in 1901.
- (59) *Levensschets...*, blz. 37; F.J. Verdoodt: *Nationaal...*, IX, kolom 37; G. Coppens en R. D'Haese: o.c., blz. 37-40
- (60) *Levensschets...*, blz. 32
- (61) P. Daens: o.c., blz. 182; *De Volkseeuw*, 27-3-1904
- (62) L. Delafortrie: o.c., blz. 294
- (63) F. Vanhemelryck: o.c., blz. 56-59; P. Daens: o.c., blz. 183
- (64) P. Daens: o.c., blz. 189-191
- (65) P. Daens: o.c., blz. 192; waarschijnlijk was dit pensioen niet groot genoeg om een gezin met acht kinderen te onderhouden (L.P. Boon: o.c., blz. 583)
- (66) P. Daens: o.c., blz. 193
Zie ook: *Mededelingen Heemkundige Kring Haaltert*, 1993, nr. 4 en 1999, nr. 3

Heemkunde Vlaanderen vzw 2004

Beelden in de straat zij vertellen hun verhaal

Kleine monumenten in Oost-Vlaanderen

Lut Bavay (Mere) & Annelies Van den Bruele (Haaltert)

364 kleine monumenten uit ruim 60 diverse
Oostvlaamse fusiegemeenten in één publicatie
waaronder 6 beelden van Haaltert

Technische gegevens

Formaat	21 x 29,7 cm
Uitvoering	genaaid gebonden met papieren bandbekleding, omslag in kleur, éénzijdig geplastificeerd
Binnenblz.	houtvrij mat maco 115 gram
Omvang	224 pagina's, waarvan 64 in kleur 364 foto's waarvan 108 in kleur
Verschijningsdatum	27 mei 2004
Prijs	30 € (+5 € verzendingskosten)

Bestellen

Door overschrijving of storting van het verschuldigde bedrag
op het rekeningnummer 068-2218590-33 van Heemkunde
Vlaanderen vzw,
Kerkstraat 17, 2970 's-Gravenwezel, met vermelding:
"... ex. Kleine Monumenten".

TERJODEN - WIE HELPT?

In 2006-2007 vieren we 100 jaar parochie
en kloosterschool Terjoden. Wij willen de
nodige luister geven aan dit gebeuren,
ondermeer met tentoonstelling, publicaties
e.d.

Wie bezit documenten i.v.m. het school- en
parochieleven (foto's, teksten, pamfletten,
oude rapporten, aanplakbrieven enz.) en
wil ze ter beschikking stellen? Alles wordt
met zorg behandeld én terug bezorgd. Met
de hulp van veel Terjodenaren maken wij er
iets puiks van. Alvast bedankt. Namens de
werkgroep: Bernadette De Luyck,
Terjodendries 76, 9450 Haaltert (0473/58
96 03).

Schenkingen Documentatiecentrum

Wij danken:

Omer Van Cromphaut, Haaltert: Gunstbrief
van Z.M. Leopold II-1906 en attest huwe-
lijksverjaardag 1878 uit Kerksken.

Raf Sonck, Erpe-Mere: doodsbrieven, inven-
taris beschikbare filmen BS, PR en St.v.G.
HK Wieze: gedenkenisprentje Haaltertse
Rome-reizigers 1937

HK Wetteren: kader bedanking Kerksken
Albert De Neve, Heldergerm: oude docu-
menten Heldergerm

Speciaal dankwoord aan Raf en Hans
Sonck, Denderhoutem voor herinrichting
van het archief.

Heemkundige collega's in Liedekerke

Onlangs werd in Liedekerke een
Heemkundig Genootschap gesticht onder
het voorzitterschap van William Cobbaert.
De kring publiceert reeds twee genealogi-
sche uitgaven: Gezinsreconstructie Pamel
- 1792-1900, bewerking Rita Van Isveldt
Formaat A4- 457 blz. Aangiften van
Nalatenschap, Kavelingen en
Wezenrekeningen van Liedekerke en
Denderleeuw - 1585-1796, bewerking
Herman Van Isterdael, m.m.v. Ernest Van de
Sijpe Formaat A4 - 252 blz.

Voorinschrijving tot 30/08 aan € 25 per
boek + € 5 verzending
(Rek.nr. 743-0209933-39)

Info: 0497/533587 of
w.cobbaert@skynet.be

HELDERGEM-FIGUREN VAN BIJ ONS: 'FIELEKEN DUSMEULEN'

Op de Berenhoek in Heldergem is het rustig wonen. De grond ademt er nog de gezonde geur van de boerenbuiten, het land, de dieren en het frisse lentegroen. In het huisnummer 33, een heel eindje van de openbareweg vandaan, huist de officieel op rust gestelde Theofiel Andries, samen met zijn lieve echtgenote. Een heel merkwaardige figuur, die vooral in zijn jongere jaren in destreek heel wat opzien baarde, maar ook nu op heel watgebieden speciaal en 'anders' dan de gewone man blijkt te wezen. 'Fieleken dusmeulen' dankt die

Theofiel Andries werd geboren te Heldergem op 02 juni 1912 en huwde Maria Van de Wiele op 25 januari 1936. Hij overleed op 21 november 1996 te Aalst. Zijn echtgenote Maria geniet van haar oude dag bij haar dochters Mariette en Annie.

naam omdat hij jarenlang de streek aandeed met zijn zelfgemaakte dorsmolen.

Fieleken, die geen intellectuele knobbel is, maar een zuiver praktisch genie, die letterlijk alles aan kan wat met handigheid heeft te maken en alle moderne vernuft, met eigen mi delen en op zijn eigen specifieke manier overneemt en aan wendt, is het unieke prototype van de doe-het-zelver.

Zijn laatste meesterwerk is een windmolen, totaal zelfgebouwd, die heus onvervalste energie produceert en reeds heel wat bekijk oogstte van volwassenen en schoolgroepen. Zijn woning is voorzien van centrale verwarming, via een op een antieke 'Leuvense stoof' afgeënt buizensysteem.

Zijn eigen 'watertoren' bestaat uit een onder de daken opgerichte betonnen kuip, die via leidingen en kraantjes allerhande het hele huis van gratis zacht water voorziet. Fieleken had in Heldergem de eerste radio, de eerste moto, de eerste televisie, de eerste auto, en wat meer was, hij knu selde al deze nieuwigheden zelf in mekaar. Nadien hielp hij de gehele gemeente met de moeilijkheden en defecten die ze ondervonden met deze nieuwe geheimzinnige apparatuur.

Fieleken was lange tijd een gerenommeerd en gevraagd pe soon met zijn zelfgebouwde ciderpers die tot 1000 liter cider per dag kon produceren Van kilometers in 't rond, eerst met paard en kar, later met de camion, bracht men 's zomers, hele vrachten graan naar de eerste mechanische dorsmolen in de streek, aangedreven door een ouderwetse mazoutmotor. Gedurende de winte maanden trok een zware tractor het tuig van de ene hoeve naar de andere, waar Fieleken, met een paar helpers van de vroege morgen tot de late avond het graan dorste, tabak pruimde voor het stof en heel veel druppels dronk tot een diep gat in de nacht. De terugweg, te voet, langs onverlichte, oneffen veldwegen gebeurde niet zelden zonder hindernissen.

Ook tijdens de oorlog was Fieleken actief, niet enkel in het verzet, maar ook als uitvinder: aanstekers maken met benzene en oude velopompen, en oude 'Leuvense stoven' tot de eerste reeds degelijk functionerende mazoutkachels, met de mazoutketel op zolder. Fieleken was ook geruime tijd in Frankrijk waar hij bij de 'grote boeren' veel moderne tuigen ontdekte, waarvan men op het landbouwgebied versnipperde Oost-Vlaanderen, niet eens het bestaan vermoedde. Fieleken cider, Fieleken moto, Fieleken velo, Fieleken dusmeulen, Fieleken beoefende tientallen beroepen, van

machinebouwer in een melkverwerkingsbedrijf tot totaal bouwer van huizen via fietsenhandelaar, TV-hersteller en chauffeur, om er enkele te noemen en veel te vergeten. Rijk is Fieleken er niet mee geworden omdat hij geen prijs kende, het waren bijna alle vrienden-diensten en 'ne ferme druppel' was meestal het enige loon! Waar Fieleken kwam was er steeds leute en plezier. Nu is hij op rust, met pensioen noemen ze dat. Maar dit wil niet zeggen dat hij op non-actief staat. Machines herstellen, motoren herbedraden, laswerk uitvoeren, metsen, vloeren, kortom geen beroep dat hem vreemd is. Niemand deed nodeloo beroep op zijn vaardigheid, als hulpje in nood of als technisch adviseur. Alles voor die 'druppel' die hem nog even goed smaakt als pakweg 40 jaar terug. 'Fieleken dusmeulen',

een unicum op die stille, rustige Berenhoek. Een manusje-van-alles, een rusteloze geest, een ingenieus technisch wonder die ooit, ware dit technisch mogelijk geweest, goud zou hebben geproduceerd in zijn primitief, maar van alles omvattend en voor elkaar openstaand 'atelier'.

foto's: Rachel Van de Wiele

Willy Haegeman (Marke-Kortrijk)

*Fieleken met de dorsmolen aan de hoeve van Petrus De Cock (Peken dekker)-1947 Op de tractor: Felicien Van Liedekerke
Vooraan vlnr: Romanie D'Haeseleer, Clementine De Cock, Malvina Van den Neucker, Elvira De Cock, Oscar De Cock,
Robert Verbeken, Theofiel Andries en Petrus De Cock (zittend) Op de dorsmachine: Robert De Troyer, Alfons De Cock,
Hedwig Beerens, Karel Lodewijk Volckaert, Omer Thijs, Gaston Baeyens en Cesar De Cock*

LANDLEDE, VERGETEN OORD!

Landlede, landelijk gehucht in Kerksken, aanleunend bij Heldergerm was 's zomers liefelijk mooi. Helaas, 's winters was het hele klus om er te geraken. Begin 20ste eeuw werd er in de toenmalige bestuursploeg onder het burgemeesterschap van Omer Heereman, hevig geredetwist over de dringende renovatiewerken aan de Landledestraat. De weg naar dit afgelegen gehucht was erbarmelijk slecht en 's winters was het soms een ploeteren om er te geraken. Onder druk van de daensistische oppositie belandde het plan op de onderhandelingstafel. Na twee uitgestelde vergaderingen, keurde de raad het uiteindelijk goed met slechts drie aanwezige leden. Bij de aanloop van de komende gemeenteraadsverkiezingen benutte oppositielid Van Buggenhout de kans om het probleem in de verf te zetten.

't Is een schande (zangwijze: De moote molen)

*Te Kerksken op de Landleewijk
Ja vrienden weet ge 't wel,
Daar moeten mens en dier door 't slijk
Dat is toch wat te fel
Komt ziet nu eens bij wintertijd
Gij stelt het ook wel vast,
't is waarlijk onrechtvaardigheid
Wij werden toch belast.*

*Zal het blijven duren
Voor ons geburen
't heeft zo al meer dan 18 jaar gegaan
Nu is 't met uw meesterschap gedaan*

*Laat ons maar zingen al te gaar
Uit volle mond en kracht
Want 't is geweten wel voorwaar
Dat 't oud bestuur niets bracht.
Wij willen nu toch deze keer
Een recht bestuur, meer niet,
Want nu komt nummer drie aan 'd eer
Heerkens vergeet het niet
(nvdr: bedoeld wordt Heereman)*

*Hier komt nu onze wagen lang,
Tot boven toe vol slijk
En onze arme dieren bang
Vragen uw liefdeblijk.
De mensen zijn nu eensgezind
En roepen U nu toe:
't Wordt tijd dat gij u eens bezint
Wij zijn het wachten moe!*

De tevredenheid na de uitvoering van de werken was uiteraard algemeen. Als antwoord op het eerste beschrijf volgde een tweede literaire ontboezeming.

Landlede heeft een macadam

*Wie Kerksken op zijn mooist wil zien
Die gaat den Boekent door
Gij zijt er al eens geweest missschien
Ik spreek van Lanlee hoor
Ge vraagt er naar de nieuwe baan
En iedere madam Die wijst u heel fier en trots
De nieuwe macadam.*

*Landledebaan gij zijt de parel
Aan de Landleedse kroon
Wat loopt gij toch slank en sierlijk
Door het veld, ja wonderschoon*

*Reeds jaren lang wachtte men daar
Op een gemeenteraad
Die zorgen zou, het is toch klaar
Voor eene goede straat
Er werd nu aan uw wens voldaan
Heel Kerksken spreekt ervan
Want nergens vindt men zo een baan
Precies een macadam*

*De boeren rijden nu tevrede
En lustig door het veld
Er werd voldaan aan hunne bee
Al koste 't ook wat geld
De paarden ook ze zijn heel blij
Hun werk is minder zwaar
Want vroeger was het een karwei
't Is een geluk voorwaar.*

*Wie vroeger in de winter eens
Te voet naar Lanlee kwam
Ging slechts met moeite dan terug
Er lag geen macadam.
De mensen van die kleine buurt
Ze klaagden steen en been
Wanneer nog helpt er een bestuur
Ons uit de modder heen?*

Willy De Loose

(met dank aan Albert Van Keymeulen, Kraainem)

STEENBAKKERIJEN, HAALTERN 19DE EEUW

Midden 19de eeuw werden heel wat lemen huisjes herbouwd in baksteen. Voeg daarbij de gestadige groei van het aantal woningen en het was normaal dat een tekort aan bouwmaterialen diende aangevuld. Her en der werden kleine steenbakkerijen opgericht. Ook Haaltert ont-snapte niet aan deze tendens.

De toelatingsaanvragen werden ingediend bij het College van Burgemeester en Schepenen. Hun advies - meestal gunstig - werd overgemaakt aan de Gouverneur van de provincie Oost-Vlaanderen, die de uiteindelijke toelating verleende.

De omwonenden hadden een paar weken de gelegenheid hun eventuele grieven te melden op het gemeentehuis (onderzoek commodo en incommodo).

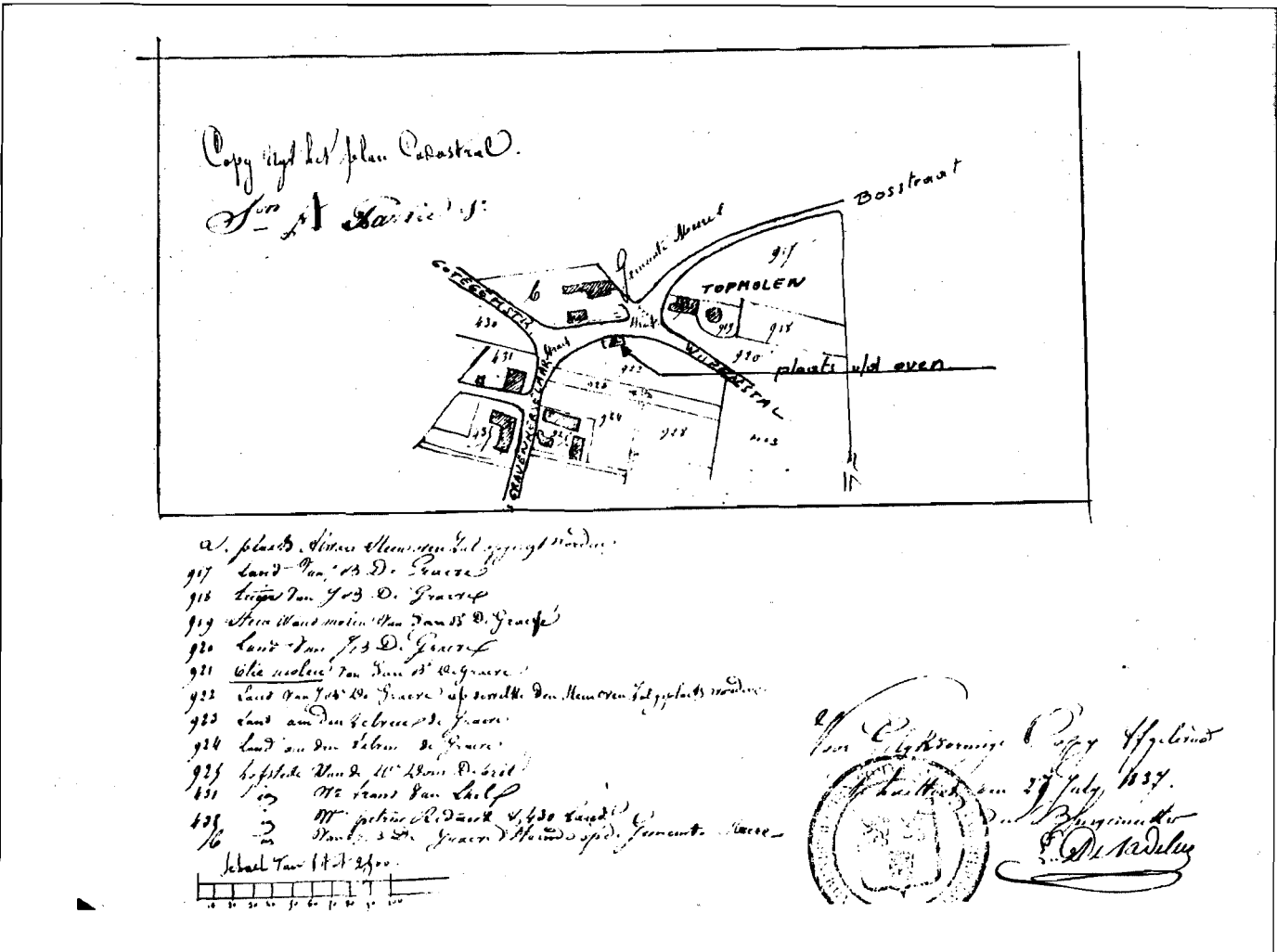
Op 1 juni 1830 tekent Dominicus de Sadeleer (stichter van de brouwerij 'De Boomgaard' in de warande) een verklaring dat hij alle schade zal vergoeden aan de omwonenden van een steenoven die hij opstartte in de

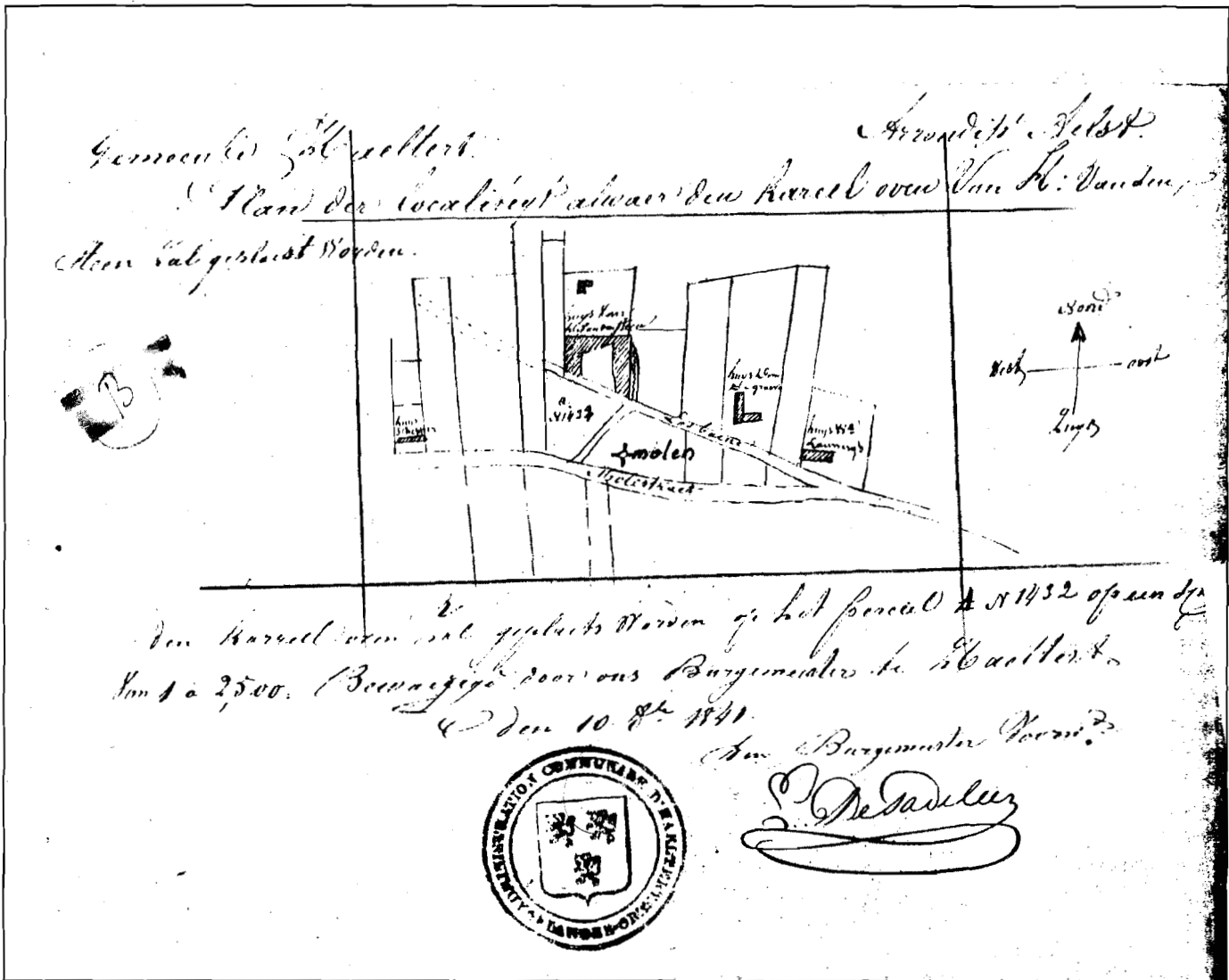
Kattestraat. Bezwaarschriften werden ingediend door Weduwe Gillis De Pauw, door Judocus De Gendt en door Nicodemus Buyl.

Op 27 juli 1837 vraagt Jan Baptist De Graeve wonende te Mere, de toelating een steenbakkerij op te richten op een perceel gelegen op grondgebied Haaltert, vlakbij de topmolen. Hij was eigenaar van de topmolen en van de ernaast liggende oliemolen.

Drie klachten van aangelanden werden ingediend, van de weduwen Petrus Van Lul, Dominicus De Pril en Petrus Redant. Zij beweerden dat 'de inrigting van gezegde steenbakkerij schaede zoude konnen toegebracht worden aen hunne vrugten of woning'.

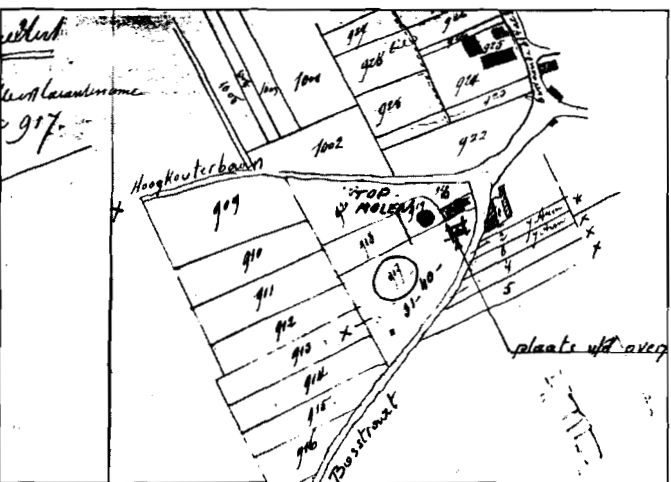
De bezwaren werden door het college niet aanvaard omdat de respectievelijke afstand 45, 50 en 50 meter bedraagt en ook omdat De Graeve schriftelijk verklaarde alle schade te vergoeden.

In september 1841 komt er een aanvraag van Henry Van den Steene, landbouwer en grondeigenaar te Haaltert om tegenover zijn hofstede een steenbakkerij te mogen oprichten naast de windmolen in de Molenstraat. Op de aankondiging 'Commodo en incommodo' kwamen geen bezwaarschriften. Het college geeft gunstig advies aan de gouverneur 'omdat blijkt dat niemand zich verzet of bedenkingen heeft aangegeven tegen deze oprichting. Overwegende dat de daerstelling eener dergelijke fabriek in geene hinderlijk, noch het publiek gevaarlijk zal weezen, en van eenen anderen kant de nijverheyd der inwooners kan gunstig weezen'. Tekenden: burgemeester Lodewijk de Sadeleer, secretaris Gustaaf Van Meldert en schepen Jacobus Bernardus Schouppe.

Weduwe Pieter Scheerlinck (zelfde bezwaar als haar schoonzoon Joseph Pipar, gelegen op 35 meter en verklaart eveneens 'niet te kunnen tekenen').

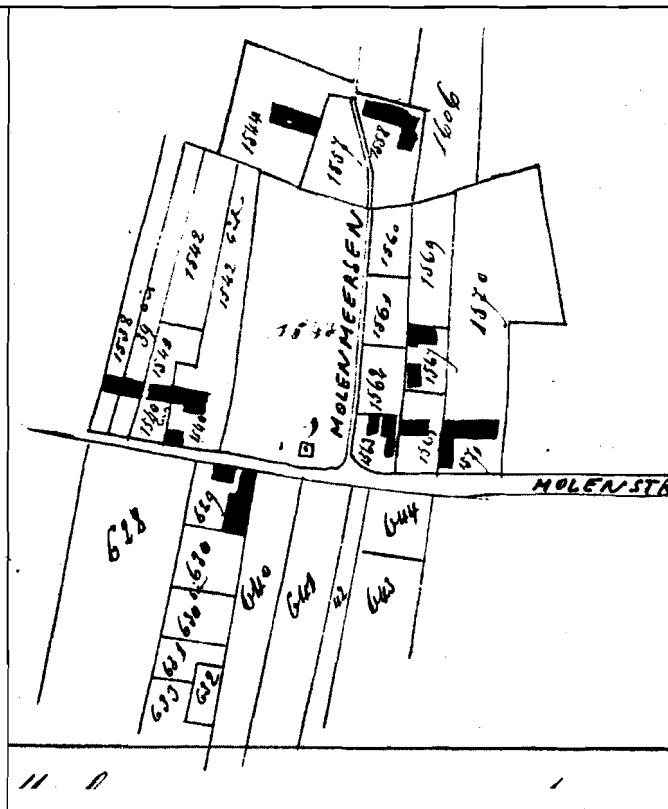
In juni 1842 stuurt mulder Jan Baptiste De Graeve een nieuwe aanvraag voor de oprichting van een tweede oven. Deze maal moet het college rekening houden met zes bezwaarschriften.

Op 22 juni 1842 behandelt het schepencollege het dossier en 'overwegende dat de personen door hunne afgelegentheid geene of weinige schade kunnen lijden en hunne oppositie maer uit opinie en tegenzin gebeurt. Aenmerkende dat er geene andere onheilen kunnen uit voortkomen dan schade aen vruchten betwelk zal geindemaiseerd worden en bovendien

den petitionaire De Graeve de digst bijgelegen vruchten heeft op meer dan een hectare en 30 centaren, terwijl de opposanten maer kleine perceelen hebben van 10 à 25 aren. Overwegende dat de daerstelling van een dergelijke fabriek in geender deelen gevaerlijk kan weezen en in tegendeel voordeel aen de nijverheid en werk aen de behoefte klas verschaft, acht voordeelig te mogen adviseren.'

Een maand later op 18 augustus komt er een verzoekschrift binnen van Alexander Arents, 'doctor in medecijnen te Haaltert' voor de oprichting van een steenbakkerij op een weide in de Molenstraat, (huidige woonst fam.A. Redant-Deleenheer) palende oost Jozef Meganck, zuid de straat, west en noord Amand Van den Berghe

Er kwamen drie bezwaren: Joanna Vijverman, echtgenote Pieter Matthijs wil dat alle schade haar zou betaald worden. Amand Van den Berghe en Domien Van Vaerenbergh willen tekenen na 25 september omdat zij 'aen hunne boomgewassen zouden kunnen schade lijden...'

Willy De Loose

Bron: RAG, Provinciaal Archief nrs. 2171, 2175, 2176

SINT-MARTINUSHEEM (KERKSKEN) - QUO VADIS?

Het artikel in ons vorig nummer werd praktisch integraal overgenomen door E.H. De Wilde in 'Kerk en Leven' van 14 april 2004. Hij vervolgde met een opsomming van de reeds uitgevoerde herstellingwerken én met een oproep tot herwaardering van dit stukje Kerkskense geschiedenis. Wij publiceren graag zijn aanvullende tekst.

"De laatste tien jaar is er heel veel geïnvesteerd in het Martinusbeem. Na de vervanging van de verwarmingsinstallatie werden er nieuwe ramen en buitendeuren geplaatst in het gebouw. Het meubilair in de zaal werd vernieuwd, het sanitair volledig vervangen en een afdak geplaatst.

Met de hulp van vrijwilligers wordt het woonapparaat opgekalefaterd en in een volgende fase volgt een opknappbeurt van het café. Hopelijk komt dit klaar tegen de zomer. Wellicht kijken wij dan uit naar een nieuwe gerant(e) of huurder voor 'ons' Martinusbeem.

Heeft de parochiezaal toekomst? Haar geschiedenis maakt duidelijk dat er zeer veel mensen met een ideaal zich voor dit parochiaal gebouw hebben ingezet, en zich nog steeds inzetten. Zolang er in Kerksken nog mensen zijn met een beetje idealisme, en met een hart voor parochie en kerk, is er toekomst!

Als wij ons de inzet van mensen uit de vorige generaties blijven herinneren en waarderen, als wij pogen ook wat in hun voetsporen te gaan, dan zullen wij niet ontmoedigd bij de pakken blijven zitten!

Uiteindelijk ligt de toekomst van het hele parochiale gebeuren in de handen van onze eigen mensen van goede wil".

HERINNERINGEN HAALERT

In 1928 vertrokken een aantal dames samen met schoolhoofd René De Smet en pastoor Van der Mijnsbrugge op bedevaart naar Lourdes, een gehele onderneming in die periode.

Wij herkennen: 2- Irma Van Roy (echtgenote Jozef De Caesemaecker), 4-Conruyt, dienstmeid van onderpastoor Fonck, 5- René De Smet, 6- Maria Van den Berghe (echtgenote Raymond Deleenheer), 7- Justine Deleenheer, 9- Maria De Brouwer (echtgenote Roger Roelants), 10- Maria Van den Storme, 11- Clementine Meganck, 13- Maria Coppens, 14- Henriette De Brijns (echtgenote Coppens)

Pastoor August Van der Mijnsbrugge, geboren te Overboelare op 20 juni 1861 werd in 1918 benoemd te Haaltert. Hij overleed alhier op 23 januari 1951.

Hij stond bekend als een ijverige en meevoelende persoonlijkheid. Helaas met de toenmalige politieke overheid had hij het wel moeilijk. Hij wilde kerk en politiek strikt gescheiden houden, wat hem kwalijk genomen werd door het katholieke bestuur. Zij verdachten hem soms van sympathieën met de liberale oppositie. Hij kocht ook de hoeve van Mathilde Arents en bouwde er de cultuurtempel van Haaltert: 'de patronage'.

Willy De loose

Foto: Marie Jeanne Van Londersele- De Caesemaecker

ERFGOEDDAG
18 APRIL 2004

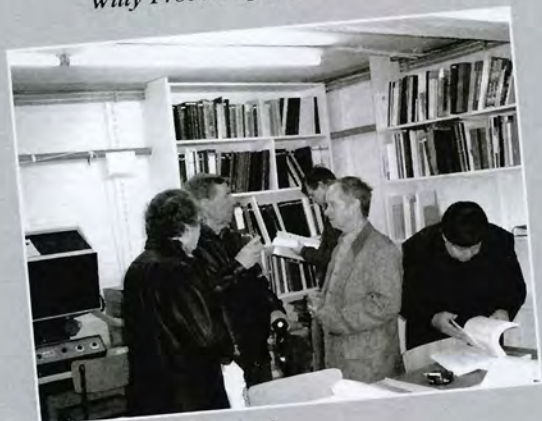
De voorzitter verwelkomt.

Schepen Allaer aan het woord.

Willy Provost op zijn best.

Drukte in het archief.

DE PLEZANTE 'OILTJERTSE DIALECTKWIS'

(resultaten en kommentaar)

1. Linda De Rijck
(1ste prijs met felicitaties
van de organisatoren en van het publiek)
2. Herman Basten (zie Belga bericht)
Godelieve De Rijck
Marijke Volckaert
3. Sven Muylaert
4. Laura De Loose
Ann De Rouck
Alfons Coppens
Jeanine De Jaeger
5. Lutgart Van Impe
Suzanne Bauters
Liesbeth Versavel
Jolien Muylaert
Geert Keymeulen
6. Ann-Sofie Coppens
7. Lieve Van den Driessche
Dorien Muylaert
8. Marcel Stockman
Dora Van den Bossche
9. Diane Bauters
Leen Versavel
Marc Redant
10. Rosa Meganck
Maria Stockman

Linda, Herman, Godelieve, Marijke en al de anderen van harte proficiat en dank voor jullie deelname.

Was het bekomen resultaat minder dan gedacht, denk dan: 'verwouëtenkenoesnibouëtenmorsloëdoedoosz-liejer. (nvdr: verwijten deert ons niet, maar meppen doet pijn)

En dit nog: er kwam een mailtje binnen van Reuter...Belga.

"Nederlander" wint bijna dialectkwis!

Grote beroering vrijdagavond in het landelijke Haaltert, een dorpje naast het stedelijke Denderleeuw. Een Nederlander won zowaar op een haar na de plaatselijke dialectkwis van het Df en de HK. De beraadslaging van de jury is niet zonder slag of stoot verlopen. Enkele Vlaamsgezinde juryleden konden het niet hebben dat een Nederlander met de medaille ging lopen.

'Zjeraar den hollander de zennen' won bijna dit volksfeestje. Het was wel opmerkelijk dat hij zich goed georganiseerd had. Hij werd geflankeerd door een optimaal voorbereide ploeg:

'Steirk, zo steirk as aan keirk'

'Redant, doudjelek zonder ieënen wouësedstand'

'Jos, ne gepensioneerde wouëze vos'

'Jaak, beter gekenjd as de 'bonestaak'

Omringd door deze ploeg slaagde de immigrant er in om met de oranjevlag te kunnen zwaaien. De Vlaamse vernedering...verwoord door de organisatoren werd nog sportief opgenomen. Aldus heeft de Haaltertse gemeenschap iemand van vreemde origine in haar armen gesloten. En daar zijn wij, als ervaren kwissers, toch wel een beetje fier op.

Get.: Herman van Olle, alias B.A.

